

Universitat de Lleida

GUIA DOCENT
**LEGISLACIÓ I TUTELA DEL
PATRIMONI ARTÍSTIC**

Coordinació: VELASCO GONZALEZ, ALBERTO

Any acadèmic 2023-24

Informació general de l'assignatura

Denominació	LEGISLACIÓ I TUTELA DEL PATRIMONI ARTÍSTIC			
Codi	100152			
Semestre d'impartició	1R Q(SEMESTRE) AVALUACIÓ CONTINUADA			
Caràcter	Grau/Màster	Curs	Caràcter	Modalitat
	Grau en Història de l'Art i Gestió del Patrimoni Artístic	3	OBLIGATÒRIA	Presencial
Nombre de crèdits assignatura (ECTS)	6			
Tipus d'activitat, crèdits i grups	Tipus d'activitat	PRAULA		TEORIA
	Nombre de crèdits	2		4
	Nombre de grups	1		1
Coordinació	VELASCO GONZALEZ, ALBERTO			
Departament/s	GEOGRAFIA, HISTÒRIA I HISTÒRIA DE L'ART			
Distribució càrrega docent entre la classe presencial i el treball autònom de l'estudiant	60 hores presencials 90 hores de treball autònom			
	Aquesta distribució horària està subjecta als canvis que puguin haver com a conseqüència de la pandèmia de la Covid19.			
Informació important sobre tractament de dades	Consulteu aquest enllaç per a més informació.			
Idioma/es d'impartició	Català			
Distribució de crèdits	1 crèdit equival a 25 hores de treball de l'estudiant. Total: 150 hores (6 crèdits).			

Professor/a (s/es)	Adreça electrònica professor/a (s/es)	Crèdits impartits pel professorat	Horari de tutoria/lloc
VELASCO GONZALEZ, ALBERTO	alberto.velasco@udl.cat	6	Les tutories seran en format virtual, a través de l'eina de videoconferència del Campus Virtual. Per sol·licitar tutoria cal enviar prèviament un email al professor (alberto.velasco@udl.cat).

Informació complementària de l'assignatura

L'assignatura té l'objectiu principal d'oferir una visió global del marc legal que regeix el patrimoni artístic, tant pel que fa al context català, com espanyol i internacional. Alhora, es pretén presentar a l'historiador de l'art com a figura clau en la tutela del patrimoni històric. S'abordaran totes aquelles qüestions legislatives, de normativa, recomanacions, directrius i convenis dictats per organismes nacionals i internacionals que afectin a la gestió diària del patrimoni i la seva tutela per part dels tècnics i institucions responsables. La intenció és proporcionar a l'alumnat una panoràmica completa de l'entorn legal i d'actuació proteccionista que envolta els béns mobles i immobles, per tal que pugui comprendre la realitat administrativa de les accions curatives, de restauració, protecció o alienació que els afecten.

Objectius acadèmics de l'assignatura

1. Conèixer el règim jurídic i la situació legal i administrativa dels béns artístics i del patrimoni cultural en general.
2. Emplaçar la promulgació de lleis o la redacció de documents per part d'organismes internacionals en el context sociopolític i cultural que els dóna sentit.
3. Distingir i conèixer les competències de les diferents Administracions Públiques (Estat, Comunitats Autònomes i corporacions locals) que intervenen en la tutela del patrimoni cultural.
4. Familiaritzar l'alumnat amb els diferents règims legals que regeixen el patrimoni artístic i la seva tutela.
5. Dotar l'alumnat d'esperit crític per tal d'interpretar les claus politicojurídiques de la legislació catalana i espanyola en matèria de patrimoni i museus.
6. Conèixer els procediments administratius de declaració i protecció dels béns mobles i immobles i aprofundir en les seves implicacions jurídiques.
7. Acostar a l'alumnat les eines jurídiques i legals per a la redacció de documents professionals relacionats amb la protecció del patrimoni.
8. Conèixer els valors socioeconòmics i culturals del patrimoni cultural per tal de comprendre les raons i mecanismes legals que legitimen la normativa i la intervenció de l'administració en la seva protecció i conservació.
9. Familiaritzar l'alumnat amb les metodologies de recerca i interpretació pròpies de l'administració i els museus en relació amb la tutela del patrimoni historicoartístic.
10. Dominar la terminologia bàsica i els conceptes fonamentals en l'àmbit de la legislació i la tutela del patrimoni artístic.
11. Conèixer els models d'organització, protecció, gestió administrativa i explotació dels béns patrimonials per part de les diferents administracions públiques.
12. Assumir que el coneixement de la legislació patrimonial i els mecanismes de tutela dels béns mobles i immobles són part important de la capacitació professional de l'alumnat.
13. Desenvolupar el compromís de l'alumnat amb la cultura i la defensa i preservació del patrimoni historicoartístic.
14. Fer prendre consciència a l'alumnat de la importància de les bones praxis professionals i els codis deontològics en l'àmbit dels museus i el patrimoni.
15. Fomentar el treball autònom i el treball en col·laboració, en xarxa i interdisciplinari amb els professionals d'altres sectors, ja siguin de l'entorn propi o internacional.

Competències

CB4 Poder transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat

CB5 Saber desenvolupar les habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia

CG5 Ser competent en el maneig de bibliografia i eines de cerca de recursos bibliogràfics generals i específics, incloent-hi l'accés per Internet

CG6 Planificar i gestionar el temps per a la presa de decisions i desenvolupament de tasques individuals i en entorns de treball en equip

CG7 Valorar la importància de la diversitat i la multiculturalitat

CG8 Reconèixer i tenir sensibilitat cap a la promoció dels Drets Humans i als valors propis d'una cultura de pau i de valors democràtics

CG9 Reconèixer els principis i implicacions de l'ètica professional

CE2 Desenvolupar destreses instrumentals aplicades a la Història de l'Art

CE9 Identificar, distingir i avaluar o valorar les problemàtiques actuals de la conservació, criteris de restauració i gestió de l'patrimoni històric - artístic i cultural.

CE10 Identificar i reconèixer la consciència crítica d'el patrimoni i la seva valoració en la societat actual.

CT3 Adquirir capacitació en l'ús de les noves tecnologies i de les tecnologies de la informació i la comunicació

CT4 Adquirir coneixements bàsics de expedientoria i dels entorns professionals

Continguts fonamentals de l'assignatura

Tema 1. La protecció i tutela del patrimoni cultural.

1.1.- Introducció. L'historiador de l'art i la tutela del patrimoni.

1.2.- La protecció i la tutela del patrimoni cultural. Organismes nacionals i internacionals. Administracions públiques competents a l'Estat Espanyol.

1.3.- L'Església catòlica i el patrimoni. Les relacions Església-Estat.

1.4.- Col·lectius professionals al servei de la protecció i tutela del patrimoni. La intervenció en el patrimoni: accions i agents.

1.5.- La societat civil i el patrimoni: identitat, valors, associacions, fundacions i moviments de defensa.

Tema 2. La protecció del patrimoni al llarg de la història. De la Il·lustració al món actual.

2.1.- La Il·lustració i el Romanticisme.

2.2.- La carta d'Atenes de 1931.

2.3.- La Convenció de La Haia 1954-1960.

2.4.- 1964: la carta de Venècia.

2.5.- UNESCO i el paper de l'ICOM, ICOMOS i ICCROM.

Tema 3. Els béns patrimonials i la seva tutela a l'Estat Espanyol.

3.1.- Evolució i història de la protecció jurídica i la legislació patrimonial a l'Estat Espanyol.

3.2.- La llei de patrimoni històric espanyol de 1985. El règim general de béns patrimonials.

3.3.- Distribució de competències amb les Comunitats Autònomes.

3.4.- El Ministerio de Cultura. La Junta de Calificación, Valoración y Exportación de Bienes del Patrimonio Histórico. El Instituto del Patrimonio Cultural de España (IPCE).

Tema 4. Catalunya i la protecció del patrimoni.

4.1.- La llei de patrimoni de 1993. El règim general de béns patrimonials. Classificació i tipus de béns integrats dins el patrimoni històric català.

4.2.- El Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. La Direcció General d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni. L'Agència Catalana del Patrimoni Cultural. La Junta de Qualificació, Valoració i Exportació. El Centre de Restauració de Béns Mobles (CRBMC).

Tema 5. La tutela del patrimoni i l'administració local.

5.1.- Patrimoni, Ajuntaments, plans urbanístics i edificació.

5.2.- L'arqueologia urbana i la protecció del patrimoni.

5.3.- Catalogacions de béns immobles per part de l'administració local.

Tema 6. Museus, legislació i tutela patrimonial.

6.1.- Els museus a la legislació patrimonial espanyola.

6.2.- Catalunya: la llei de museus de 1990.

6.3.- La Junta de Museus de Catalunya i el Servei de Museus de la Generalitat de Catalunya.

6.4.- El nou Pla de Museus de Catalunya (Museus 2030. Pla de Museus de Catalunya) i l'organització del sistema museístic català. Les xarxes temàtiques i els museus nacionals. Les xarxes territorials. Els Serveis d'Atenció als Museus (SAM).

Tema 7. La protecció, salvaguarda i destrucció del patrimoni en temps de guerra. Conflictes patrimonials en situacions no bèl·liques: reclamacions i restitucions.

7.1.- La Guerra Civil Espanyola.

7.2.- L'espoli del patrimoni a l'alemanya nazi.

7.3.- Esdeveniments bèl·lics recents, espolis i polítiques internacionals de protecció patrimonial. El paper dels organismes internacionals.

7.4.- El concepte d'espoli. Reclamacions i restitucions patrimonials. Els atemptats i robatoris contra el patrimoni i la legislació actual.

Eixos metodològics de l'assignatura

La **metodologia docent** de l'assignatura es basarà en els següents paràmetres:

- Activitats introductòries: avaluació inicial de l'alumnat per capir el nivell del grup-classe. Presentació de l'assignatura per part de la professor, explicació del treball en grup, sistema d'avaluació, etc.
- Classes teòriques (en aula): exposició i desenvolupament del temari.
- Sessions pràctiques (en aula): s'abordaran problemàtiques concretes i diverses, com per exemple, l'anàlisi i comentari de lectures i documents tècnics; resolució de casos a través del plantejament de conflictes i situacions hipotètiques; exercicis pràctics a partir de situacions reals; estudi de casos de mals usos del patrimoni; anàlisi d'intervencions de restauració polèmiques o desafortunades (criteris); experiències de tutela concretes en l'àmbit dels museus (catalogacions, inventari i registre); aplicació de la legislació

patrimonial sobre qüestions concretes relatives a declaracions patrimonials; catalogacions de béns per les diferents administracions, etc.

- Sessions pràctiques fora d'aula: visita a institucions, monuments i museus de la ciutat en relació a les temàtiques desplegadas en les classes magistrals.
- Treball individual: el tema, contingut i metodologia del treball seran explicats pel professor a l'inici de curs.
- Taller de metodologia: seminari en què l'alumnat desenvoluparà habilitats i coneixements de tipus metodològic relacionats amb l'assignatura i la disciplina de la història de l'art.
- Tutories i atenció personalitzada: sessions destinades a la formació complementària de l'alumnat especialment enfocades al treball individual. Les tutories seran en format virtual, a través de l'eina de videoconferència del Campus Virtual. Per sol·licitar tutoria cal enviar prèviament un email al professor (alberto.velasco@udl.cat).

Les **activitats formatives** i la seva distribució en hores de treball (presencials i no presencials) serà la següent:

Tipus: activitats dirigides	HP*	HNP**
Classes teòriques (en aula)	30	35
Tipus: activitats supervisades		
Pràctiques (en aula y fora d'aula)	10	18
Seminari "Taller de metodologia"	15	2
Tutories	3	
Tipus: activitats autònomes		
Treball individual		35
Avaluació		
Prova escrita (examen)	2	
Total hores		
Hores totals de dedicació de l'alumne	60	90

* Hores presencials

** Hores no presencials

Aquesta distribució horària estarà subjecta a canvis en funció de l'evolució de la pandèmia de la Covid19.

Pla de desenvolupament de l'assignatura

Classes teòriques i pràctiques d'aula: dilluns i dimarts de 9,00 a 11,00h.

Pràctiques fora d'aula: es concretaran durant el curs i s'haurà de lliurar una breu memòria de cadascuna d'elles.

Treball individual: el tema, contingut i metodologia del treball seran explicats pel professor a l'inici de curs.

Taller de metodologia: es concretarà el contingut del taller a l'inici de curs.

Exàmens: Es concretarà el dia i hora de cadascun dels dos exàmens parcials durant el curs.

Sistema d'avaluació

Sistema d'avaluació	Descripció	% nota
Bloc 1. Examen parcial Bloc 2. Examen parcial	Proves parcials escrites en relació amb els continguts de l'assignatura i les pràctiques d'aula.	Bloc 1. 25% Bloc 2. 25%
Bloc 3. Pràctiques fora d'aula	S'haurà de lliurar una petita memòria de cada sortida.	10%
Bloc 4. Treball individual	S'haurà de lliurar un treball al voltant del tema triat.	20%
Bloc 5. Seminari "Taller de metodologia"	Assistència i participació al seminari i realització d'una memòria.	10%
Bloc 6. Assistència i participació activa a classe	Valoració de l'assistència a classe (àula i fora d'àula) i de la intervenció-participació de l'alumne.	10%

L'avaluació de l'assignatura es farà a partir dels següents criteris:

- Les parts es puntuaran a partir dels percentatges indicats en el quadrant de més amunt. Tenint en compte que la nota màxima global serà de 10 punts:
 1. Primer examen parcial (2,5 punts)
 2. Segon examen parcial (2,5 punts)
 3. Pràctiques fora d'aula (1 punt)
 4. Treball individual (2 punts)
 5. Taller de metodologia (1 punt)
 6. Assistència i participació activa a classe (1 punt)
- Com que ni els exàmens parcials ni el treball en grup igualen o superen el 30% de la nota global, d'acord a la normativa d'avaluació de la UdL, no hi haurà possibilitat de recuperació.

En cas de frau acadèmic o còpia espontània, s'aplicarà el que estableix la Normativa de l'avaluació i la qualificació de la docència en els graus i màsters de la UdL. L'avaluació és continuada.

L'avaluació és contínua. L'estudiant o l'estudianta que es vulgui acollir a l'avaluació alternativa haurà de presentar un contracte de treball o justificar, mitjançant un escrit dirigit a la degana, les raons que li impossibiliten fer l'avaluació continua en un termini de cinc (5) dies des del començament del quadrimestre. Per més informació, envieu un correu electrònic a lletres.secretariacentre@udl.cat o adreceu-vos a la Secretaria Acadèmica de la Facultat de Lletres.

Bibliografia i recursos d'informació

Bibliografia bàsica (els llibres precedits d'asterisc [*] es troben a les biblioteques de la UdL)

Actas del Congreso Lucha contra el tráfico ilícito de bienes culturales, Madrid, Secretaría General Técnica,

Subdirecció General de Publicacions Informació i Documentació, Ministeri de Cultura, 2008.

* ALEGRE ÁVILA, J. M., *Evolució y régimen jurídico del Patrimonio Histórico*, Madrid, Ministeri de Cultura, 1994, 2 vol.

* ALMAGRO GORBEA, M., *Protección jurídica del patrimonio inmobiliario histórico*, Madrid, Colegio de Registradores de la Propiedad y Mercantiles de España, 2005.

* ALONSO IBÁÑEZ, M. R., *El patrimonio histórico. Destino público y valor cultural*, Madrid, Civitas, 1992.

* ALVÁREZ ARECES, M. A. (et al.), *La Protección del patrimonio histórico en la España democrática*, Granada, Universidad de Granada, 2010.

* BALDOMÀ SOTO, M. (et al.), *Estudis, informes i textos del Servei del Patrimoni Arquitectònic Local*, Barcelona, Diputació de Barcelona, Àrea de Cooperació, Servei del Patrimoni Arquitectònic Local, 1996.

BALLART, J.; TRESSERRAS, J. J., *La gestión del Patrimonio Cultural*, Barcelona, Ariel, 2005.

* BARRERO RODRÍGUEZ, C., *La ordenación jurídica del Patrimonio Histórico Español*, Madrid, Civitas, 1990.

* BORONAT TRILL, M. J., *La Política d'adquisicions de la Junta de Museus: 1890-1923*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999.

* CÁCERES RUIZ, L., *Delitos contra el Patrimonio histórico. Sustracción de la cosa propia a su utilidad cultural*, Madrid, Visión Libros, 2008.

CAMPILLO, J.; ROMERO, S., *Espoli: del museu al jutgat. Les infraccions penals contra el patrimoni historicoartístic a Catalunya (1893-2015)*, Barcelona, Rafael Dalmau, 2016.

CASAÑA CARABOT, L., *Tutela y gestión del patrimonio cultural de la Iglesia: análisis de actuación en la Dócesis de Lleida*, tesi doctoral, Barcelona, Universitat Internacional de Catalunya, 2015 [online: <http://www.tdx.cat/handle/10803/291828>].

* COLORADO, A. (ed.), *Patrimonio, Guerra Civil y posguerra: Congreso Internacional*, Madrid, Servicio de Publicaciones, Universidad Complutense de Madrid, 2010.

* DELAFONS, J., *Politics and preservation: a policy history of the built heritage, 1882-1996*, Londres, E & FN Spon, 1997.

* FERNÁNDEZ QUESADA, B.; LORENTE, J. (ed.), *Arte en el espacio público: barrios artísticos y revitalización urbana*, Saragossa, Prensas Universitarias de Zaragoza, 2009.

GARCÍA FERNÁNDEZ, J., "La regulación y la gestión del Patrimonio Histórico- Artístico durante la Segunda República (1931-1939)", *E-rph. Revista Electrónica de Patrimonio Histórico*, 1 (2007) [online: <http://www.revistadepatrimonio.es/revistas/numero1/legislacion/estudios/articulo.php>].

GARCÍA FERNÁNDEZ, J., *Estudios sobre el derecho del Patrimonio Histórico*, Madrid, Colegio de Registradores de la Propiedad y Mercantiles de España, 2008.

GARCÍA SASTRE, A., *Els Museus d'Art de Barcelona: antecedents, gènesi i desenvolupament fins l'any 1915*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.

GARCÍA SASTRE, A. (et al.), *Cent anys de la Junta de Museus de Catalunya 1907-2007*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008.

* HENARES CUÉLLAR, I. L. (ed.), *La Protección del patrimonio histórico en la España democrática*, Granada, Universidad de Granada, 2010.

* HERRERO PRIETO, L. C., *Turismo cultural: el patrimonio histórico como fuente de riqueza*, Valladolid, Fundación del Patrimonio Histórico de Castilla y León, 2000.

* MARTÍN REBOLLO, L., *El comercio del arte y la Unión Europea: la legislación española del Patrimonio histórico*

y el mercado interior. la normativa comunitaria sobre exportación y tráfico de bienes culturales, Madrid, Civitas, Fundación Universidad-Empresa, 1994.

* MARTÍNEZ RUIZ, M. J.; MERINO DE CÁCERES, J. M., *La destrucción del patrimonio artístico español. W.R. Hearst: el gran acaparador*, Madrid, Cátedra, 2012.

* MATEOS RUSILLO, S., *Comunicació del patrimoni cultural*, Barcelona, Universitat Oberta de Catalunya, 2009.

MOLINA PUCHE, S.; LLONC MOLINA, N.; MARTÍNEZ GIL, T., *Identidad, ciudadanía y patrimonio. Educación histórica para el siglo XXI*, Gijón, Trea, 2017.

* OROZCO PARDO, G., *La Tutela civil y penal del patrimonio histórico, cultural o artístico*, Madrid, McGraw-Hill, 1996.

* PEÑUELAS REIXACH, L. (ed.), *Manual jurídico de los museos: cuestiones prácticas*, Barcelona-Madrid, Diputació de Barcelona, Marcial Pons, 1999.

PEÑUELAS REIXACH, L. (ed.), *Administración y dirección de los museos: aspectos jurídicos*, Madrid-Figueres, Marcial Pons, Fundació Gala-Salvador Dalí, 2008.

PEÑUELAS REIXACH, L., *Autoría, autenticación y falsificación de las obras de arte: análisis artístico y jurídico*, Figueres, Fundació Gala-Salvador Dalí, 2013.

* SAAVEDRA ARIAS, R., *Destruir y proteger: el patrimonio histórico-artístico durante la Guerra Civil (1936-1939)*, Santander, Editorial de la Universidad de Cantabria, 2016.

SERRA ARMENGOL, M. L., *Els museus catalans en els primers anys del franquisme. Anàlisi de la utilització dels centres museístics catalans en el període 1939-1947*, tesi doctoral, Girona, Universitat de Girona, 2015 [online <http://www.tdx.cat/handle/10803/289569>].

LÓPEZ TRUJILLLO, M. A., *Patrimonio. La lucha por los bienes culturales españoles (1500-1939)*, Gijón, Trea, 2006.

VELASCO GONZÀLEZ, A.; SUREDA JUBANY, M. (ed.), *La Formació de col·leccions diocesanes a Catalunya: 2a Jornada Museus i Patrimoni de l'Església a Catalunya*, Lleida, Museu de Lleida: diocesà i comarcal, Publicacions de la Universitat de Lleida, 2017.

VELASCO GONZÀLEZ, A.; SUREDA JUBANY, M. (ed.), *La Salvaguarda del patrimoni religiós català durant la Guerra Civil espanyola. 3a Jornada Museus i Patrimoni de l'Església a Catalunya*, Girona, Museu d'Art de Girona, 2017.

* VÉLEZ, P., *El desvetllament de la consciència de patrimoni històric a Catalunya*, Barcelona, Amics de l'Art Romànic, 2003.

WAXMAN, S., *Saqueo: el arte de robar arte*, Madrid, Turner, 2011.

Recursos online

Disposicions legals per les quals es regulen les matèries en què el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya té competència (apartats sobre Museus i Patrimoni):

<http://cultura.gencat.cat/ca/departament/normativa/normativa-sectorial/>

Direcció General del Patrimoni Cultural:

http://cultura.gencat.cat/ca/departament/estructura_i_adreces/organismes/dgpc/

Agència Catalana del Patrimoni Cultural:

http://cultura.gencat.cat/ca/departament/estructura_i_adreces/organismes/dgpc/accio/agencia_patrimoni/

Museus 2030. El Pla de Museus de Catalunya:

<http://cultura.gencat.cat/ca/departament/plans-i-programes/ambit-sectorial/museus-2030-pla-de-museus-de-catalunya/>

Llei 16/1985 de Patrimoni Històric Espanyol:

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1985-12534>

Patrimonio Cultural del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte:

<https://www.mecd.gob.es/cultura-mecd/areas-cultura/patrimonio/portada.html>